

დების ჩრტივის ნებასაო. მეორე დღეს კი, ა. ნ. ლორთქიფანიძე მივი და გერ კასრითან და მეგრ თვით ბანის მარა თველთან და ხოხობა ქალაქდები, მაგრამ ბ.ნ.ნ ჩიკვაძემ არ დაანება. თ. ლორთქიფანიძემ ამისთვის სპირტი შეიტანა ბანის მმართველობაში. ამ საჩივრს 7 ივნისს განიხილავენ*.

* ივნისს 7, პოლიციის მეცხრე წარღვაში, ელისაშვილის ქუჩაზე, აღუდგინეს სახლი, სასწავლო ექიმს ანდრია ანდრიაშვილს მისი მონეტის იმისავე ზღაპრულ მონეტაზე დასაბუთებლად. ვაჭრის გვამ ანტი სიკამო მიკვანა 30 მან. არსებული იძირის სახლი და ქუჩა, რომელზეც თორმეტი ბანეთი და 8 ჯ. იყო. ქვედა შეიკრებო. ოქმი შეუდგინეს და სასამართლოს გადაეცეს.

დაბა რ სოფელი

(მაკრელი ამაგი)

კახაბერი, თბილისის მკ. მისნავე გეგმვა სარევიზორ დაპირებული სკოლისა ბ.ნ.ე. აღსილიანი, სკოლის დათავიერების შემდეგ გ. იოსელიანმა მოინდომა დასწავრობა სკოლის კომიტეტის წევრთა კრებას. ბ.ნ. იოსელიანის სურვილისმებრ კრება და კრება კომიტეტს 29-ს მაისს, ბ.ნ.ნ. იოსელიანმა კომიტეტს წინაშე წარმოატყა შემდეგი სიტყვა:

„პატრონი! ყველას კარგად მოგხსენებთ, რომ სხვა-დასხვა გარემოებათა გამო, ზოგიერთი ქართველები, თუ იძულებითი და თუ თავისნებით, მომარტვულან თავიანთ საყვარელ მამულსა და თავიანთ სამშობლოსა და გადასახლებულან სხვა-დასხვა ქვეყანაში. ერთ-ერთი ამისთანი ქვეყანაა დღეს კავკასი და მის მახლობლად მდებარე ზოგიერთი ადგილები, სადაც სტოკოლები გავლასახლებული ქართველები. მამული ყოველ შეგნებულის ადამიანისთვის ისეთივე საყვარელი და ძვირფასია, როგორც საუთარი დედა და მისი ტყველი ძემე: ყველასათვის, რომელიც თვის სამშობლოს მომარტვია, ერთადერთი ნიშნეში, ერთადერთი შემავრთებელი ანუ და კავშირი იმ ქვეყანასთან ანუ ხალხთან, რომელსაც მომარტვია, არის დედა-ენა, სამშობლო. ერის წინააღმდეგობა და ამისთანა რწმუნება. თუ გადასახლებულს ყველა ესეები წესად დასული აქვს, იგი არასოდეს არ იფიქრებს თვის ენისაზე და იმასი ჰკობებს რეგულად და ბებრად უპატივდელად სიძულეს სამშობლოდგან შორს ყოფნისა. მინამ გადასახლებულებს სხვა ქვეყანაში მტკიცედ დასული აქეთ დედა-ენა, წინ ჩვეულება და სამარტვობა, იმ დროდენ კარგად ანაოთ თვისი ერთგობა და მშობლო მანძილითი არიან შორს იმ ერისაგან, რომელზეც ერთხელ მას აწუხ მის მამა პაპის უტყობია. მაგრამ ამისთანავე ყველამ ვეით, რომ დროსა და გარემოებას ბებრია რომ შეუძლიან: თუ გადასახლებულები მტკიცედ და გულმოდგინედ არ იკავენ თავიანთ ერისა და წინ ჩვეულებას, ადვილად შესაძლებელია დროთა განაპრობებში მოტკიცად გადასხვიანდეს, გაუფუდდეს და სრულიად შეიცვალოს ყველაფერი, რაკ-კი ვინაო. ბის სკოლათისთვისა შეადგეს. ეს მთი უფრო ადვილია, რაკ რომელმე გადასახლებული ხალხი მკორცა რიცხით, რაც უფრო მომარტვებუ-

ლია თვისს უწინდელ მამულსა, თვისს უწინდელს მოძევებს და ბოლოს რაც უფრო მოკლეა ითვის გარემოებით, რომელიც ხელს უწყობს სხვიანს ერისა, წინ ჩვეულებისა და ხასიათის შეთვისებას. უკეთეს კარგად ჩაუკვირებელი საქმის ვითარებას, ადვილად მივხვდებით, რომ სწორედ სამშუხარო მდგომარეობაში იყვენ და აზიანდ ღელს იმ ქართველები, რომელნიც სხვა-დასხვა მიზეზის გამო მომარტვულან საქართველოს და გადმონდებულან ამ უზარმაზარ კავკასიის მთებს აქეთ. ერთი რომ, ისინი რიცხით ძლიერ კლანდია აიან; მეორე—რაც არიან, ისინიც ერთად არა სტოკობენ და ვაგანტულანი არიან უტრა ტომის ხალხთა შორის; მესამე—ისინი მართლაც ისეთი სკოლის გარემოებით არიან გარკვეულინი, რომელიც აძილებს მათ დღეიწყო და დაკარგონ საკეთარი ენა და წინ ჩვეულებაც. ამ გარე სამშუხარო მდგომარეობაში ერთადერთი საშუალებაა, რომ აქაურმა ქართველებმა სრულიად არ დაივიწყან თავიანთი წინ ჩვეულება, თავიანთი დედა და ეროვნება, ეს არის მხოლოდ იმ გვარი აღზრდა ახალის თაობისა, რომლის შემწეობით მოზარდ თაობას შეეძლოს კარგად შეისწავლოს ყველაფერი, რაკ-კი საჭიროა მისი ენისა დასწავლისთვის. ამ გვარი აღზრდა შეიძლება მიანიჭოს კლდის ქართველს ყმაწვილების მხოლოდ ქართულმა, კარგად მოწყობილმა სკოლამ, რადგანაც ამ დიდის საქმისთვის აქაური ქართველთა ოჯახობა სრულიად მიზანღებელი არ არის. ამიტომაც ჩვენ ყველას დიდად სასიძულედო უნდა მიგინდეს ის, რომ აქ ამ ორის წლის წინად აქაური შეგნებულისა და განათლებულის ქართველების მეთაურებიან დარსდა ქართული სკოლა, რომელსაც შეუძლია ძლიერ დიდ სამსახური გაუწიოს აქაური ქართველობას. ჩვენს სკოლას, როგორც ყოველ ამ გვარ ახალსა და ძველ საქმეს, რასაკერაეცა, ბებრი დამბარკლდედელი გარემოება გადგომდება წინ, მაგრამ იმითამაც ამ საქმის მეთაურთა ვალიც ის არის, რომ მარადის მხედ იყვენ, გული არ გაიტეხონ და ვეცლონ მომარტვით თავიდან ყველა დამბარკლდედელი მიზეზები და ისეთ მტკიცე ნიდაგებულ დამყარონ თავიანთი საყვარელი პირების სკოლა, რომ არავითარ გარემოებას არ შეეძლოს მისი შეწყვეტა და მისპობა. ამისთვის თქვენ მოგმლისთ, ბატონებო, დიდი მადლობა, კეთილად მოსწენება, როგორც იმ პატარა ქართველებისა, რომლებსაც თქვენგან დარსებელი სკოლა აუჩიხელ თვალდევს და გუნათლებს ვინების, ისე მთელ ქართველობის თქვენის მოამეც ერისათავე“.

„შემდეგ ბ.ნ.ნ. იოსელიანმა სთხოვა კომიტეტს კრებას. ახლა ნება მომეცით, ბატონებო, მოგახსენოთ, რომ—კვირნი არ ვიტყვი და, კარგად მგისმის სკოლის საქმეები, წერა-კითხვის გარემოებები, სადაც ვაგანტულბელ საზოგადოების“ ყველა სკოლებიც კარგად მაქვს დაწერილიყო და მართალი უნდა მოგახსენოთ, არც ერთი სკოლა არ სკოლობა თქვენს სკოლას. ჩემის აზრით, ეს აშავი იმის ბრალია, რომ თქვენის სკოლის მასწავლებელს ბ.ნ. ბედლაძეს, როგორც ყმაწვილს კაცს, თავისი შრომა და მეკადინგობა არ დაუზოგავს, თქვენი პატარა მო-

ზარდის შევიღების გაღვივებისა და წარმატებისათვისა“. ეს ლაპარაკი ბ.ნ. იოსელიანისა კრებამ დიდს ყურადღებობს მისი მხრიდან და ბოლოს მადლობაც განუცხადა თანავრთობისთვის. კომიტეტის სჯავანასაც დაამტკიცა, რომ მასწავლებელი ერთგულად მოქცეულა სკოლას, ჯავა და შრომა არ დაეზოგა და ამ გულდადებით შრომის წყალობით იყო ჩვენი სკოლა ისე მოსწავნებელი რევიზორისათვის. ამიტომ კომიტეტის კრებამ ერთხელად მადლობა ვახუშტისა და მასწავლებელს ბ.ნ. ბედლაძეს და დასაბუთა ხუთის თენიანი. კრებამ გადასწვიტა აგრეთვე, რომ ბ.ნ. ბედლაძეს მიეცეს ხუთი თენიანი სხვა, წაიღეს ქალაქში და უფრო უკეთესნად მოსწავნებელი გახდეს. ამ დროს სკოლა მასწავლებლობდა თვით ოტობრივად.

უნდა მოგახსენოთ, კავკასიის ქართველობას დიდად იმა გუნებარის იმის უტყობია, რომ ჩვენ მართალი იყო თანამებრები და უწყვეტად მუშეწოდებდნენ დროგებულნი არა ერთი ჩვენიც ვცუვს თანამებრნი, რომელიც ჩვენთვის ჰზრუნენ და ვაჭიუბაში ხელს გვიწვდიან. მანდურს კაცს რომ ენდავით ჩვენთან ტყიბობად მოსუბრებს, ჩვენს სიხარულს საზღვარი არა ჰქონდა და ყველანი იმის ეფეხდით ვარშეშო. მ. ი. მარის არტემივის ბალნი სადლო გაუშობს კომიტეტმა ბ.ნ. იოსელიანს. სადლო ნამდვილი ქართული იყო, ზურნა-ღუღუღი. ამ სადლმა ძლიერ ტყიბობად ჩაიარა და ბებრი კარგი სადღეებელია წარმოიქმნა. სადლომ თი ყველანი თითოეულად გამოეფიქრა და მისი მისწავლა, რაკ-კი ახალმა განსწავლმა თითონ არ მოინდომა ამ საკანზე დაზარაგის მამოგება, მე თითო მოგახსენებ, რომ მისი განსწავლა მტკიცე ვისინა.

წარღვი ჩადანის მიმართ

თუკი ჩვენის სოფლების მდებარე ხალხში წერა-კითხვის მცოდნენი ბებრნი არ მოიპოვებენ, მაგრამ, სამწუხაროდ, ვინც იცის კითხვა, იმახაც არ მოგვობენ საუთხედელ ისეთ წიგნებში, რომლის საწილებიანაც შეეძლოს წიგნობის და განების განმეორება. უმეტეს ნაწილად, სოფლებში საწილობა და საარმეოა წიგნები არის გავრცელებული და იმართის კითხვით მთლად იფუქებს თვის საწილობას სოფლიდან კაცი. ამიტომ დიდად სასიყვარლო და სასიძულესაქმეა ვაგანტვობა ხალხში სასარგებლო მინიარის წიგნებისა. გავამრცელებლად ასეთის სასარგებლო წიგნების, სხვათა შორის, უნდა ჩაითვალოს, ჩვენის აზრით, გ. მ. მუყევის “რედელი“, რომელიც უფასოდ ვერცხვების სასარგებლო წიგნებებს. ახლა წინაშე მყ, ამ სტოკობების დამწერმა, სამოკამდ წინაკი მივიღე მუშეების რედელტორის დეკანოზის მ. დ. დამბაშისაგან უფასოდ დასარიგებულ რწმუნებულის მიხედვად დროებით საწილები სკოლის მოსწავლენისათვის და წერა-კითხვის მცოდნე სოფელთათვის. ამ წიგნებში აღწერილია სხვა-დასხვა წმინდა ცხოვრება და მოღვაწეობა. ამ წიგნების წიგნებისათვის გუთითლად მადლობას ვწირავ შემაწოდებელს.

4 ივნისი 1890 წ. სიმონ ჯუბინიძე

უტბოვითი

მმართველი. 29 მაისს, გერმანიის პარლამენტში თავისუფალ მარტობის მეთაური იყო რისტერი შეკითხის მოგვობას: სხვა მხარეთი ვითონ განსწავლეს, რასხრისა ბ.ნ. კანბო და სასამართლო წესების შესახებ, რომელიც ამ ბოლოს დროს იქნის შემოადებული ვლას-ლორენში და აგრეთვე ამ კანონის შესახებ, რომლის ძალიადაც შესწავლილან ყოველმა ამ ქვეყანაში დასახლებულმა და დაქვემდებარებულმა. თანამებრემ კვითხის კანბობის, როდის შეეძლიან მისი გეუ მასუხი რისტეტისა. განსწავლეს უსახეს: ესადა, დაუგონებელია: დამარტვის სხვა მივეს რისტეტს და ამისგან სთავა შემდეგ: როგა პირველად გამოვიდა ჩვენ შორის ახლა განსწავლენი და გამოკვირება, რომ მინდა საერთოდ განსწავლოთ და განახილოთ მრავალი დონისებების, ამ ბოლოს დროს მიღებულნი, პირდაპირტა მადანს მოუწონს ეს გარემოება. თუ სულ არა, სასწავლოდა, ზოგიერთი დონისებების მანგ იქნის ამ სხვად განსწავლო, უფრო ასეთი, რომელიც ვაგანტვობა მხიდა. თქმს არ უნდა, რომ პარლამენტის შესახებ დონისებების ფრად სასწავლოდ მოსწავლე მისი განსწავლა, რაც შეიძლება, მძლე უნდა დაინახოს. მართლად, წვენ გვესმის, რომ მთავრობამ შემოაქვს სასამართლო წესობა. მცემ ამ მანგ მოსწავლენით ამ მოისობის ას მებრე ბელე დეკვი, რომელიც მოსდგეს უსამართლო განსწავლის და დონისებების შესწავლებას. ყველა დონი ვლას-ლორენსისად ისოკლდეკვი, რომ ეს დამდუბველი წესები მოსწავლეს. რაკ-კი ახალმა განსწავლმა თითონ არ მოინდომა ამ საკანზე დაზარაგის მამოგება, მე თითო მოგახსენებ, რომ მისი განსწავლა მტკიცე ვისინა.

შემდეგ რისტეტმა მოახსენა, რომ დედა წაუქვს სასამართლო წესები გერმანია კაცს, ვაჭრების და როგანავე უსარგებლად ამ მხრითაც, რომ ვითომ შესუსტებს საფრანგეთს ვაგანტვის ვლას-ლორენ. ბოლოს ასე ვათავს თავის დაზარაგა: რაკ-კი ვინცევი, მოსწავთ მეთა უსამართლო წეს-წილობებს, არ გერმანიო, რომ ეს საფრანგეთის მგობრობით მომადეკვი. მე მოქმედებ იმე, როგორც შეეკრება გერმანიის პარლამენტის, რომლისთვისაც უპირველესი ვლას-ლორენ უნდა იყოს უფრო მეთავისო. თუ ვინაინდა შეიკრებთ ჩვენს საკუთარ ინტერესებს, მიუხედავად, რომ შეუძლებოა მტკიცე ვაჭრის გერმანიის წვენს ამ მძებრებს და ასედა შემოგორებულ ქვეყნებს შორის“.

კანტორი ფონ-კაპრიე. ყურადღებით დაუქვე სწავლ ამ საკანს, რომლის შესახებაც ესა დაუტკიცეს რისტეტმა მამოავლო დამარტვის, მის დედა შედეგე, რასაც დღეს განსწავლენ ვაგანტვის. მთი უფრო ადვილია მასუსია ვაკე ამ საქმის გამო, რომ სრულიად თანხამ ვარ იმისი, რასაც მაგ წესების თანხამე ქვეყნებს ვლას-ლორენის განსწავლენა. რაკ-კი იყო საშემე 70 და 80 წლებში, როგა მრავალი საქმე გ. მ. მ. გერმანიის სასამართლო დადასტორის შესახებ, მთავრობა დაწმუნდა, რომ ვლას-ლორენის ვესავ ვაშუშობა, რომელიც მოისობის შემოქმედებელი განსწავლენის შესახებ შემოგებას. რიგი ფრანგებს ახლ მისახლეობა ვლას-ლორენში წლით-წლითი მ-

ტულობა. 1884 წელს იყო 15,000 კაცი, 1888 წ.—უკვე 19,000 შეეკრება, საკვირველი უფრო ას იყო, რომ მათ შორის მამოკრებულნი ნაწილად სოფლის მეურნეობის კუთვნილან. ამისთანვე თითი საფრანგეთი დედა ქალაქები ატეხილი ვლას-ლორენის უკან დაბრუნებას თანხამე. ამხე მე სისტატის არ ვაგანტვობა, რადგან თქვენს გარდაც ტესობებია. მოგონეთ მსოფლად თუნდ პარტობების დავის მოქმედება.

დაწმუნებული უნდა პრინციპად, ბატონებო, რომ მაც საშემე მთავრობა მოუფიქრებლად არ მოქმედებ. წინადაწინე ყოველფე ვასუსილი, აწინადაც განსწავლო იყო. მთავრობა თითონაც ვაგანტვობა, რადგან უფროსი ლობა და შეწეება მოქმედება მც დონის-მეობათა შემოგებას, მაგრამ მანგ შემოადლო, რადგან ამას თითონაც იმე-რობის სარგებლობა და მტკიცე ვაჭრის წესებს ახლად - შეეძლიან სასამართლო წესებისა; საჭირო იყო, რომ ამ ქვეყნებს და საფრანგეთის შორის ვაჭრის და ურთიერთობა შეეკრებოდა. მოწინააღმდეგენი სასამართლო წესებისას სკანდინავიისა და სასანს მათ შემოგებას: რისტეტს, სასუსილი და მძლე არ უფიქრებან. თქვენ პრინციპ, რომ სასტატობით და მამოკრებობით ვერ შემიძნობ ვაშუშობა, რომ ვითომ დონის-მეობათა მიღება, რასაც მტკიცე ამ შემოგებას, ახლად სტანტვის მშვიდობის მისეულობისა. ამას ვერ და დასტატობა, რაკ-კი ვინცევი, უფრო ადვილად ვაგანტვისეულები მისგან თავს, ვიდრე მისინ, როგა ვარს ურთამდე ვაჭრისათვის. საფრანგეთს ნება არ ჰქვს დაინიღოს ჩვენს, რომ ვითომ ახლ მართლად ვაჭრით, იმით რომ თითომ ბურგდ უფრო სასტატე ვედეკუ ვაჭრისათვის, ვიდრე ჩვენ ფრანგებს, თავის განხილთ, რომელიც ვლას-ლორენის ვაჭრების შესახებ. როგა სასანს-ლორენის წესები იქნის შემოგება, უკვე 17 წელიწადი იყო განსწავლა მის შემდეგ, რაც ვლას-ლორენის გერმანიის ვლას-ლორენის ანდ იყო რაკ ვაჭრეულები და ვაჭრეულები ამ ქვეყნის ვაჭრისათვის. მტკიცე დონე და ვაჭრისათვის, უნდა ვაგანტვობათ და ვაჭრისათვის მთავრად, ბატონებო, რომ ყოველ სმე წელიწადში ერთხელ ვეგვლოთ ჩვენს ფორმებს: ყოველი წესი ამ მისინ უფრო მტკიცედ მოქმედებს, როგა საფრანგეთის მისი. ბატონებო, თუ ჩემი ვაგანტვობა სიტუაცია განხილთ, მე ამ აზრის ვარ, რომ არ ვაგანტვის სასამართლო წესების მოსლობა. მცემ ამისთანავე ამისგან ვაჭრის, რომ სავითო წესი ზოგაერთის გეგმობისა და ვაჭრის შესახებ, რატომ, მე მცანს წინააღმდეგენი ანდ ვარ, მთი ვეგვობა მათა აღსრულებას ხშირად დედად ხელს უშლის ზოგაერთის ვლას-ლორენის ვითადეკვი. აგრე ვარს დავს და უფრო მტკიცედ იქნება ეს წესები შემოგებაში, რომ დონის-მეობათა და დონის-მეობათა და შეეძლებოდა მისეულობა. შეეძლება მც უფრო თითი ვლას-ლორენის ვაჭრისათვის და ვაჭრისათვის მამოკრებობა. დასასრულ მხოლოდ ერთის ვაჭრისათვის მივეტევე თქვენს უ-

